

До реєстр. № 15225 від 11.05.2026
Народні депутати України
С. Бобровська та інші

ВИСНОВОК
на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України
щодо проходження військової служби особами, звільненими умовно-
достроково від відбування покарання для проходження
військової служби за контрактом»

Як зазначено у п. 2 пояснювальної записки до проекту, він розроблений з метою «удосконалення правового регулювання проходження військової служби за контрактом особами, звільненими умовно-достроково від відбування покарання на підставі статті 81¹ Кримінального кодексу України, створення умов для ефективного використання їхнього військового потенціалу з урахуванням віку, стану здоров'я та інших соціальних факторів та забезпечення для них належних гарантій соціального і правового захисту».

Для досягнення вказаної мети у проекті пропонується внести зміни до законів України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та «Про військовий обов'язок і військову службу», зокрема: передбачити надання військовослужбовцям із числа осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ Кримінального кодексу України (далі – КК), та які проходять військову службу за контрактом, щорічної основної відпустки, відпустки у зв'язку зі звільненням з полону та відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами (для таких військовослужбовців-жінок) (п. 24 ст. 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» у редакції проекту); надати можливість військовослужбовцям, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, проходити військову службу в інших підрозділах Збройних Сил України (далі – ЗСУ) після проходження військової служби у спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах) протягом не менше одного року з дня набрання чинності контракту про проходження військової служби (ч. 3 ст. 21⁶ Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» у редакції проекту); встановити додаткові підстави звільнення з військової служби для військовослужбовців, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК (ч. 7 ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» у редакції проекту).

Проект не включений до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженого постановою Верховної Ради України від 10.02.2026 № 4774-ІХ.

Головне управління, розглянувши проект, вважає за необхідне висловити щодо його змісту такі зауваження та пропозиції.

Загального характеру

1. Проектом пропонується викласти в новій редакції п. 24 ст. 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та ч. 3 ст. 21⁶, ч. 7 ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Втім аналіз запропонованих змін свідчить, що до вказаних положень проектом фактично вносяться фрагментарні зміни та доповнення новими абзацами. Зважаючи на це, з точки зору вимог законодавчої техніки, слід вказувати точне місце внесення відповідних змін, а не викладати пункти та частини цих статей у новій редакції.

2. Оскільки Кабінету Міністрів України доручається «у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом: привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом; забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом», то необхідно було б передбачити більш тривалий строк набрання чинності проектом Закону, що розглядається, ніж день, наступний за днем його опублікування (див. розділ II проекту).

Щодо змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (далі у цьому пункті – Закон)

1. Проектом пропонується передбачити для військовослужбовців з числа осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК для проходження військової служби за контрактом, права на окремі види відпусток.

Зокрема, відповідно до п. 24 ст. 10¹ Закону (в редакції проекту) військовослужбовцям з числа осіб, яких умовно достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, та які проходять військову службу за контрактом, за умови проходження військової служби не менше одного року з дня набрання чинності такого контракту, надається щорічна основна відпустка тривалістю 30 календарних днів із поділом на частини із збереженням грошового, матеріального забезпечення та наданням грошової допомоги на оздоровлення у розмірі місячного грошового забезпечення, а також додаткова відпустка за сімейними обставинами та з інших поважних причин тривалістю не більше 10 календарних днів.

1.1. Однак аналіз запропонованих проектом змін до Закону (як і до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу») не дає відповіді на питання, як бути з адміністративним наглядом, що встановлюється щодо вказаної категорії військовослужбовців.

Так, стосовно повнолітніх осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, встановлюється адміністративний нагляд (п. «е» ст. 3 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»). Згідно з приписами ст. 7¹ вказаного Закону адміністративний нагляд стосовно цих осіб здійснюється командиром військової частини, в якій особа проходить військову службу.

У даному контексті зазначимо, що адміністративний нагляд – це *система тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі (у тому числі, осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК), що встановлюється з метою запобігання вчиненню кримінальних правопорушень вищезазначеними особами, і здійснення виховного впливу на них* (див. ст.ст. 1, 2 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»).

Очевидно, що командир військової частини, в якій умовно-достроково звільнений від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК військовослужбовець проходить військову службу, не зможе здійснювати вищезазначені заходи спостереження і контролю за поведінкою таких осіб в період їх відпустки, зокрема, й при можливому виїзді таких осіб під час відпустки за межі держави. При цьому, проект не врегульовує порядок здійснення адміністративного нагляду за поведінкою вказаної категорії осіб під час їх відпустки.

1.2. Вважаємо, що у разі встановлення норм щодо видів відпусток та порядку їх надання для військовослужбовців із числа осіб, яких умовно достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, що не відрізняються від загальних умов надання відпусток військовослужбовцям (наприклад, поділ щорічної основної відпустки), варто про це вказувати шляхом формулювання відсильної норми, а не повторювати такі положення у тексті Закону.

Щодо змін до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» (далі у цьому пункті – Закон)

1. В абз. 2 ч. 3 ст. 21⁶ Закону (у редакції проекту) військовослужбовцям із числа осіб, яких умовно достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, надається можливість *проходити військову службу в інших підрозділах ЗСУ після проходження військової служби у спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах) протягом не менше одного року* з дня набрання чинності контракту про проходження військової служби.

Крім того, згідно з приписами абз. 3 ч. 3 ст. 21⁶ Закону (у редакції проекту) «військовослужбовці, які проходять військову службу у спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах) та за висновком (постановою) військово-лікарської комісії придатні до служби у військових частинах забезпечення, територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, вищих військових навчальних закладах, навчальних центрах, закладах (установах), медичних підрозділах, підрозділах логістики, зв'язку, оперативного забезпечення, охорони внаслідок хвороби або поранення (травми, контузії, каліцтва), які пов'язані із проходженням військової служби або виконанням обов'язків військової служби або із захистом Батьківщини, але не призначені у своїх спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах) на посади, що відповідають висновку військово-лікарської комісії, за їхнім бажанням *можуть бути переміщені (переведені) до інших підрозділів Збройних Сил України незалежно від строку проходження військової служби*».

Зауважимо, що пропозиції проекту щодо можливості переведення відповідних військовослужбовців після одного року військової служби (або негайно у разі поранення) до тилових, логістичних підрозділів (навчальних центрів, медичних закладів тощо) нівелюють початкову ідею залучення засуджених осіб до проходження військової служби у зв'язку з їх умовно-достроковим звільненням від відбування покарання *в спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах)*, тобто, в умовах ізоляції таких осіб під постійним наглядом командування.

Також виникає питання щодо порядку здійснення адміністративного нагляду за поведінкою військовослужбовців, звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК, про що вже вказувалось вище.

Окрім того, пропоновані доповнення ч. 3 ст. 21⁶ Закону щодо можливостей військовослужбовців, звільнених умовно-достроково від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК, проходити військову службу в інших підрозділах ЗСУ, не відповідають вимогам абз. 1 ч. 3 цієї ж статті Закону (як у чинній редакції, так і в редакції проекту) про те, що такі військовослужбовці проходять військову службу виключно у відповідних спеціалізованих підрозділах військових частин (спеціалізованих військових частинах).

2. Проектом пропонується розширити підстави звільнення з військової служби осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК. Зокрема, у ч. 7 ст. 26 Закону (у редакції проекту) передбачається, що контракт таких осіб припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом, звільняються з військової служби на підставі: а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі; б) за станом здоров'я: на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність до військової служби або про тимчасову непридатність до військової служби з

переоглядом через 6-12 місяців; за наявності інвалідності, що настала внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва) чи захворювання, пов'язаного з виконанням обов'язків військової служби або проходженням військової служби (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу); в) у зв'язку із звільненням з полону (якщо військовослужбовці не висловили бажання продовжувати військову службу); г) *військовослужбовці-жінки – у зв'язку з вагітністю; т) військовослужбовці-жінки – у зв'язку з потребою у догляді за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку;* д) у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком суду, яким призначено покарання у виді позбавлення або обмеження волі; е) у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням рішення про демобілізацію.

2.1. З цього приводу звертаємо увагу, що звільнення засудженого від відбування покарання для проходження військової служби на підставі ст. 81¹ КК є не тільки достроковим, а й умовним. Виходячи з цього, умовами такого звільнення кримінальний закон визнає: а) проходження засудженим військової служби за укладеним з ним контрактом; б) невчинення таким засудженим протягом невідбутої частини строку покарання будь-якого нового кримінального правопорушення (див. ст. 81¹ КК).

Враховуючи, що поданим проектом пропонується передбачити для військовослужбовців з числа осіб, звільнених умовно-достроково від відбування покарання *для проходження військової служби* за контрактом, підстави для їхнього звільнення з військової служби, умова, під яку такі особи звільнялись від відбування покарання, фактично зникає (більше не виконується). При цьому, проект не вирішує низки питань, що мають практичне значення, а саме: чи зараховується час, проведений на службі, у строк невідбутої частини покарання та які правила такого зарахування; чи звільняється така особа остаточно від відбування решти строку невідбутої частини покарання (а такий строк може бути доволі тривалим, адже ст. 81¹ КК не передбачає необхідності відбуття засудженим бодай якоїсь частини строку призначеного йому покарання) та за яких умов; тощо. Вказані питання актуалізуються, зокрема, й у зв'язку з потенційною можливістю використання відповідними категоріями осіб окремих підстав для дострокового припинення проходження військової служби та уникнення в такий спосіб подальшого відбування покарання.

Окрім того зауважимо, що якщо відповідна категорія військовослужбовців припиняє (розриває) контракт достроково, виникає питання щодо механізму здійснення/припинення адміністративного нагляду. Наприклад, неясно, як бути з адміністративним наглядом, встановленим на строк, що фактично перевищить строк перебування відповідної категорії осіб на службі, та з обмеженнями, накладеними судом на таких піднаглядних. Адже проект не передбачає ані процедури продовження здійснення адміністративного нагляду з передачею відповідних матеріалів від командира військової частини органу

Національної поліції за вибраним піднаглядним місцем проживання, ані процедури припинення такого нагляду у зв'язку зі звільненням відповідної особи зі служби.

2.2. Окремо варто зазначити про таку підставу звільнення з військової служби та припинення (розірвання) контракту для військовослужбовців-жінок, які умовно-достроково звільнені від відбування покарання на підставі ст. 81¹ КК, як у зв'язку з вагітністю (п. «г» ч. 7 ст. 26 Закону у редакції проекту).

Зазначимо, що наразі загальна підстава звільнення з військової служби військовослужбовців-жінок у зв'язку з вагітністю віднесена до сімейних обставин або інших поважних причин, які встановлені у ч. 12 ст. 26 Закону. При цьому, звільнятися з військової служби через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається у ч. 12 ст. 26 Закону, військовослужбовці можуть, якщо вони не висловили бажання продовжувати військову службу (див. п. «в» ч. 2, п. «в» ч. 3, пп. «г» п. 1, пп. «г» п. 2 ч. 4, пп. «г» п. 1, пп. «г» п. 2, пп. «г» п. 3 ч. 5, пп. «г» п. 1, пп. «г» п. 2, пп. «г» п. 3 ч. 6 Закону).

Проектом же встановлюється така підстава звільнення з військової служби для військовослужбовців-жінок, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, як імперативна норма, що фактично усуває можливість для таких військовослужбовців-жінок використати своє право на відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами. Це не відповідає абз. 5 п. 24 ст. 10¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (у редакції проекту), в якому пропонується військовослужбовцям-жінкам із числа осіб, яких умовно-достроково звільнено від відбування покарання на підставі, визначеній ст. 81¹ КК, та які проходять військову службу за контрактом, надавати відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами, та створює колізію правових норм. Такий підхід фактично передбачає два різних за змістом правових механізми реагування на вагітність військовослужбовців-жінок, які були умовно-достроково звільнені від відбування покарання для проходження військової служби на підставі ст. 81¹ КК: як підстави для надання відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами та як підстави для звільнення з військової служби.

Перший заступник
керівника Головного управління

С. Гудзинський

Вик.: Т. Ткач, Є. Корнієнко, А. Мацюк

